

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2021.gada 19.februārī Nr. 1-8/6

Ministru prezidentam
Arturam Krišjānim Kariņam
vk@mk.gov.lv

Par atbalstu Covid-19 izraisītās krīzes apstākļos

Reagējot uz Covid-19 krīzes izraisītajām ekonomiskajām sekām un sniegto atbalstu iedzīvotājiem, ir paredzēti atbalsta pasākumi uzņēmumiem, to darbiniekiem, citiem saimnieciskās darbības veicējiem. Tāpat ir paredzēts atbalsts arī citām iedzīvotāju grupām. Proti, ir paredzēts bezdarbnieka palīdzības pabalsts kā bezdarbnieka pabalsta turpinājums, pagarināta vecāku pabalsta izmaksa, paredzēts slimības palīdzības pabalsts bērnu līdz 10 gadu vecumam pieskatīšanai un jaunā speciālista pabalsts bezdarba gadījumā.

Tomēr, neskatoties uz plašo paredzētā atbalsta klāstu, tiesībsargs ir konstatējis situācijas, kurās sniegtais atbalsts neatbilst Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) iekļautajiem vispārējiem tiesību principiem, piemēram, tiesiskās vienlīdzības principam.

1) Ministru kabineta 2020.gada 24.novembra noteikumi Nr.709 “Noteikumi par atbalstu par dīkstāvi nodokļu maksātājiem to darbības turpināšanai Covid-19 izraisītās krīzes apstākļos” paredz darbiniekiem, pašnodarbinātajām personām un patentmaksātājiem atbalstu par dīkstāvi. Dīkstāvē esošajiem darbiniekiem kompensācija ir 70% apmērā no deklarētās mēneša vidējās bruto darba samaksas, pašnodarbinātajām personām – 70 % apmērā no vidējiem ienākumiem no saimnieciskās darbības vai autoratlīdzības, pašnodarbinātajām personām, kas ir mikrouzņēmumu nodokļa maksātājas, – 50% apmērā no mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja mēneša vidējiem ienākumiem no saimnieciskās darbības. Patentmaksas maksātājam dīkstāves pabalsts ir 500 eiro. Turklāt, neatkarīgi no līdzšinējās algas dīkstāves atbalsts nevarēs būt mazāks par 500 eiro (no 2021.gada 1.janvāra) un lielāks par 1000 eiro par kalendāra mēnesi.

Savukārt likumā “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” pārejas noteikumu 48.punkts paredz slimības palīdzības pabalstu vienam no vecākiem, vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu bērnu faktiski kopj un audzina, ja šī persona nevar strādāt attālināti un aprūpējamais bērns ir vecumā līdz 10 gadiem (ieskaitot) vai bērns ar invaliditāti līdz 18 gadu vecumam un ja bērns ar Covid-19 infekciju saistīto apstākļu dēļ nedrīkst apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi vai mācības vispārējās izglītības

programmā notiek attālināti. Šajā gadījumā pabalstu izmaksā 60 % apmērā no personas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, turklāt likumā nav paredzēts slimības pabalsta minimālais apmērs.

Tas nozīmē, ka šķietami vienlīdzīgās situācijās, kad persona nevar gūt darba ienākumus ar Covid-19 infekciju saistīto apstākļu dēļ, valsts ir paredzējusi atšķirīga apmēra atbalstu. Dīkstāves gadījumā personai tiek garantēti ienākumi 70 % apmērā no bruto darba algas, bet ne mazāk par 500 eiro. Savukārt situācijā, kad persona nevar strādāt attālināti, jo ir jāaprūpē bērns līdz 10 gadu vecumam vai bērns ar invaliditāti, tiek izmaksāts slimības palīdzības pabalsts 60 % apmērā no personas vidējās iemaksu algas, turklāt šajā gadījumā minimālais pabalsta apmērs nav noteikts. Līdz ar to, ja vecākam vidējās iemaksu algas aprēķina periodā ir bijusi minimālā darba alga, tad pabalsts ir uz pusi mazāks (253 eiro)¹ salīdzinājumā ar minimālo dīkstāves atbalstu.

Jāatzīmē, ka abos gadījumos atbalsta mērķis ir sniegt atbalstu personām, kurām nav iespējams gūt darba ienākumus ar Covid-19 infekciju saistīto apstākļu dēļ. Turklāt gan dīkstāves atbalsts, gan slimības palīdzības pabalsts tiek finansēts no valsts pamatbudžeta. Tādējādi uzskatu, ka šāda atšķirīga attieksme pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, nav pamatota un ir pretrunā Satversmes 91.pantā garantētajam tiesiskās vienlīdzības principam.

2) Tiesības saņemt slimības palīdzības pabalstu ir tikai tiem vecākiem, kuri nevar strādāt attālināti². Savienot darbu ar pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērna pieskatīšanu ir sarežģīti vai pat neiespējami. Tas, ka veicot darbu attālināti, vecāks atrodas mājās, nenozīmē, ka šajā laikā viņam ir iespējams vēl arī pieskatīt bērnu, pievērst tam nedalītu uzmanību. Uzskatu, ka šāda pieeja nav pareiza un neatbilst vislabākajām bērna interesēm.

3) Atzinīgi ir vērtējams tas, ka dažādās situācijās ir paredzēts atbalsts tām personām, kuras ar Covid-19 infekciju saistīto apstākļu dēļ nevar strādāt un gūt ienākumus. Taču jāatzīmē, ka atbalsta saņemšanas laikā personas nav sociāli apdrošinātas. Proti, atbalsts par dīkstāvi netiek aplikts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli un sociālās apdrošināšanas iemaksām. Arī bezdarbnieka palīdzības pabalsta, slimības palīdzības pabalsta un vecāku pabalsta pagarinājuma laikā netiek veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas. Līdz ar to, beidzoties ārkārtas situācijai un attiecīgā atbalsta izmaksai, tas var negatīvi ietekmēt šo personu tiesības saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu.

Piemēram, persona, kura dīkstāves atbalstu saņēma gan no 2020.gada marta līdz maijam, gan no 2020.gada novembra līdz ārkārtas situācijas beigām, nebūs sociāli apdrošināta kopumā vairāk kā sešus mēnešus. Tas nozīmē, ka netiks izpildīti kritēriji bezdarbnieka pabalsta piešķiršanai³. Tāpat pastāv risks, ka dīkstāves laiks un laiks, kad personai ar Covid-19 infekciju saistīto apstākļu dēļ ienākumi ir bijuši zemāki kā pirms valstī izsludinātās ārkārtas situācijas (t.i., 2020.gada 13.marta), negatīvi ietekmēs slimības pabalsta, maternitātes pabalsta un vecāku pabalsta apmēru.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11.panta 4.punktu un 12.panta 8.punktu, aicinu pēc iespējas īsākā laika periodā pilnveidot tiesisko regulējumu un

¹ Aprēķinot pabalsta apmēru atbilstoši likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.pantā noteiktajam.

² Likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" pārejas noteiktumu 48.punkts.

³ Likuma "Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam" 5.pants noteic, ka tiesības uz bezdarbnieka pabalstu ir bezdarbniekam, par kuru ir veiktas vai bija jāveic iemaksas bezdarba gadījumam ne mazāk kā 12 mēnešus pēdējo 16 mēnešu periodā pirms bezdarbnieka statusa iegūšanas dienas.

- 1) novērst atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras saņem slimības palīdzības pabalstu un dīkstāves atbalstu;
- 2) pārskatīt kritērijus slimības palīdzības pabalsta piešķiršanai;
- 3) izvērtēt iespēju sociālās apdrošināšanas pabalstus personām, kuras ir saņēmušas kādu no atbalsta pasākumiem, piešķirt, ņemto vērā sociālās apdrošināšanas iemaksas pirms 2020.gada 13.marta, vai rast citu, personām labvēlīgu risinājumu.

Par rekomendācijas ieviešanu lūdzu informēt līdz 2021.gada 5.martam.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu